

ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ ЩОДО ПЛАНУВАННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІINTERACTION BETWEEN GOVERNMENT AND BUSINESS REGARDING
PLANNING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL
COMMUNITIES IN UKRAINE

Науково обґрунтовано доцільність та актуальність розвитку співпраці органів місцевого самоврядування та бізнесу в рамках перспективного планування для досягнення спільної мети, а саме економічного розвитку громад. Акцентовано увагу, що спільний економічний інтерес держави та бізнесу виникає тоді, коли цільові орієнтації держави у взаємодії з бізнесом і цільові орієнтації бізнесу у взаємодії з державою мають точки перетину. Вказано на взаємовигідність залучення приватного бізнесу до реалізації стратегії соціально-економічного розвитку громад, адже місцевий економічний розвиток базується на вірі в те, що добробут і покращення якості життя в громадах забезпечується не стільки урядом, скільки приватним бізнес-сектором. Органи місцевого самоврядування громади, зі свого боку, відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища для успішного ведення бізнесу. Проаналізовано стан і перспективи діяльності приватних підприємств під час воєнного стану в Україні та наслідки такого виклику для вітчизняного бізнесу, а також проблеми, які заважають відновленню бізнесу в сучасних умовах. Визначено ряд проблем, які заважають відновленню бізнесу, а саме: брак фінансових ресурсів у країні, неплатоспроможність клієнтів, недоступність кредитних коштів та капіталу бізнесу. Визначено певні правила з боку органів місцевого самоврядування, які необхідно забезпечити для досягнення мети сталого розвитку територіальних громад: працювати над створенням високотехнологічних робочих місць та залученням виробничих інвестицій; сприяти розвитку та диверсифікації бізнесу; розвивати інфраструктуру, впроваджувати енергоефективні технології, оптимізувати транспортні потоки; розвивати партнерські відносини з бізнесом (державно-приватне партнерство), заохочувати бізнес до соціальної, екологічної та етичної відповідальності.

Ключові слова: взаємодія бізнесу і влади, органи місцевого самоврядування, територіальні громади, місцевий економічний розвиток, планування сталого розвитку.

The expediency and relevance of the development of cooperation between local self-government bodies and business within the framework of long-term planning for the achievement of a common goal, namely the economic development of communities, has been scientifically substantiated. The joint economic interest of the state and business arises when the target orientations of the state in interaction with business and the target orientations of business in interaction with the state have points of intersection. The mutual benefit of involving private business in the implementation of strategies for social and economic development of communities is indicated. Local economic development is based on the belief that the well-being and improvement of the quality of life in communities is ensured not so much by the government as by the private business sector. Local self-government bodies of the community, for their part, play a key role in creating a favorable environment for successful business.

The state and prospects of the activities of private enterprises during the time of martial law in Ukraine and the consequences of such a challenge for domestic business are analyzed, as well as the problems that prevent business from recovering in modern conditions. The lack of financial resources in the country, namely the insolvency of customers, the unavailability of credit funds and business equity, can be noted among the problems that prevent business from recovering. Certain rules from the side of local self-government bodies have been determined, which must be ensured in order to achieve the goal of sustainable development of territorial communities: work on the creation of high-tech workplaces and the attraction of productive investments; promote business development and diversification; develop infrastructure, implement energy-efficient technologies, optimize transport flows; develop partnership relations with business (public-private partnership), encourage business to social, environmental and ethical responsibility.

Key words: interaction between business and government, local self-government bodies, territorial communities, local economic development, sustainable development planning.

УДК 352:334.72
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.34.29>

Боклаг В.А.

доктор наук з державного управління,
професор,
професор кафедри публічного
управління та землеустрою
Класичний приватний університет

Постановка проблеми. Сучасні тенденції та інтенсивність розвитку суспільства створюють нові передумови для налагодження комунікації між різними групами, зокрема між бізнесом та владою, в яких на зміну конкуренції, а інколи і протистояння, приходять конструктивний діалог і порозуміння. Особливо це стає актуальним наразі, за ради досягнення спільної мети, а саме у відновленні та відбудові країни, яка потерпає від рашистської навали. Налагодження партнерських відносин влади та бізнесу стає одним із найважливіших підхо-

дів у діяльності інституцій на шляху досягнення спільних цілей, запорукою важливих змін у громадах і суспільстві загалом.

Співпраця у межах досягнення певної мети, вирішення конкретних завдань чи тривалі партнерство передбачають об'єднання й координацію зусиль, ресурсів, рівність участі кожної зі сторін та спільну відповідальність за результати діяльності. Така взаємодія можлива як на рівні інституцій у межах одного сектору – наприклад, між організаціями громадянського суспільства, так і між різними секторами – гро-

мадою, органами влади й місцевого самоврядування, правоохоронними органами, бізнесом, донорськими організаціями, засобами масової комунікації тощо. Це дає можливість залучити якомога більше необхідних ресурсів, а отже – охопити широкий спектр соціальних, економічних, природоохоронних, інформаційно-комунікаційних та інших завдань, подолати умовні та реальні бар'єри й ефективно вирішувати важливі суспільні завдання.

Метою статті є наукове обґрунтування доцільності та ефективності реалізації процесу взаємодії органів місцевого самоврядування і бізнесу заради досягнення мети сталого розвитку територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження пов'язані з проблемами реформування системи публічної влади, в тому числі у напрямі пошуку нових можливостей взаємодії органів місцевого самоврядування та бізнесових структур знайшло своє місце у працях науковців. Зокрема, ці проблеми досліджувалися як зарубіжними (Дж. Гелбрейт, Джон Ст. Міль, К.Х. Рау, Джон М. Кейнс, Кембелл Р. Макконелл), так і українськими (А. Дегтяр, А. Халецький, С. Белай, А. Панкрушін, В. Кірдин, С. Єремєєв, А. Крилов, А. Лавров, С. Серьогін, Є. Бородін, В. Сиченко, Н. Шевченко, К. Романенко) вченими. До подальших досліджень у цьому напрямі спонукає діяльність місцевих органів влади спрямована пошук рішень щодо економічного розвитку громад, які, зокрема, породжуються взаємодією влади та бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Задля успішної реалізації масштабних проектів щодо розвитку громад необхідна інтеграція зусиль і інтересів органів державної влади і приватного бізнесу для досягнення максимального результату в рамках даної співпраці. На сучасному етапі становлення державно-приватне партнерство являється універсальним та ефективним механізмом, значення якого у країні постійно зростає, формуючи базис для розвитку економіки, яке за умови ефективної структури даного механізму і оптимальному виборі форм державно-приватного партнерства буде вигідним для держави, приватного сектору та для населення [3].

На сьогодні державний сектор, органи місцевої влади та недержавного сектора визнають той факт, що жодна особа або організація не в змозі вирішити всі проблеми, які стоять на порядку денному територіальних громад, винятково власними зусиллями. Тому місцева влада шукає відповідних партнерів, щоб об'єднати зусилля та разом визначати напрями розвитку, залучатися до заходів, які плануються в межах стратегічного планування розвитку громад.

Спільний економічний інтерес держави і бізнесу виникає тоді, коли цільові орієнтири держави у взаємодії з бізнесом та цільові орієнтири бізнесу у взаємодії з державою мають точки перетину. Так, держава, взаємодіючи з бізнесом, прагне до: залучення приватного бізнесу до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку та розбудови інфраструктури економіки; досягнення глобальних цілей спільними зусиллями; використання потенціалу підприємницького сектору для суспільного блага; розширення партнерства у сфері реалізації інноваційних проектів тощо. Бізнес, взаємодіючи з державою, прагне до: наявності ефективного середовища для розвитку бізнесу та захисту своїх інтересів; функціонування «незахоплених» корупцією державних структур; прозорості різних форм взаємодії держави з бізнесом, які б функціонували на паритетній основі, та можливості отримання фінансової допомоги на реалізацію суспільно корисних завдань [3].

Важливою запорукою добробуту громади є її економічний розвиток, який забезпечує належну зайнятість працездатного населення, зростання надходжень, перш за все, до місцевого бюджету, і відповідний благоустрій громади, розвиток її інфраструктури та системи послуг. Звичайно, не всі громади мають однаковий потенціал розвитку – розмір та благоустрій території, основні фонди, кваліфіковану робочу силу, транспортну мережу, водні та енергетичні ресурси тощо. Однак ефективно використання навіть обмеженого потенціалу може принести громаді значні вигоди. Під економічним розвитком слід розуміти довготривалий процес змін в економіці, який охоплює як кількісні зміни (економічне зростання), так і якісні зміни (соціально-економічний процес), у результаті яких зростає добробут суспільства. Місцевий економічний розвиток ґрунтується на тому переконанні, що добробут і підвищення якості життя в громадах забезпечується не стільки владою, як сектором приватного бізнесу. Органи місцевого самоврядування громади зі свого боку відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища для успішного бізнесу.

Наразі бізнес як влада, як і громадське суспільство потерпає від військових дій, хоча, деякі види бізнесу через рік повномасштабного вторгнення росії в Україну починають оговтуватися і нарощувати фінансові обороти та відновлювати роботу. За результатами дослідження проведеними в межах Ініціативи для відновлення економіки України [5], зазначено, що Індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) на початку 2023 року

становить 34.03 (зі 100 можливих). Індекс зріс у порівнянні з лютим 2023 року (30.76), і локальним максимумом вересня (33,9). Середньозважений очікуваний показник оборотів бізнесу у 2023 проти 2022 року знизився з +10,3% (оцінка, отримана в лютому 2023 року) до 1,8%. Водночас третина (34,7%) бізнесів очікує на зростання оборотів у поточному році. Це зростання індексу свідчить радше про втому бізнесу від невизначеності і бажання інтенсифікуватися, ніж про покращення економічної ситуації: кількість замовлень від клієнтів лишається незмінною, але зростають об'єми випуску продукції і складські запаси [5].

Зважаючи, що бізнес це та ланка нашого суспільства, яка у відповідній мірі разом з владою та громадськістю визначає перспективу економічного зростання та добробуту країни, а держава є тим органом, що вправі регулювати діяльність бізнесу та надавати можливість його розвитку, важливим, актуальним і необхідним сьогодні є як ніколи згуртування влади, бізнесу і громадськості. Таке згуртування має бути заради загальної мети, що передбачає в свою чергу економічний розвиток територій громад, тобто місцевий розвиток та зростання добробуту.

За визначенням Світового банку «місцевий економічний розвиток» – це процес, у рамках якого публічний, бізнесовий та громадський сектори співпрацюють між собою для створення кращих умов для економічного зростання та створення нових робочих місць. Процес місцевого економічного розвитку можна визначити як трисекторний: поєднання інтересів громади (неурядового сектора), бізнесу і місцевої влади; вони повинні працювати разом для досягнення єдиної мети. Довготривалою метою місцевого економічного розвитку є підвищення якості (стандартів) життя всім членам місцевої громади. Безпосередніми цілями місцевого економічного розвитку має бути економічне зростання, зайнятість населення і створення робочих місць, а завданням є створення органами місцевого самоврядування умов для розвитку підприємництва, приватного бізнесу та самозайнятості членів громади [4].

Вітчизняний бізнес з початку повномасштабного вторгнення агресивної росії на територію України зазнав значних збитків та руйнувань. За даними проведеного Міністерством цифрової трансформації опитування, з початку війни було зупинено або майже зупинені 47 відсотків підприємств, а загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу з 24 лютого оцінюються в 85 млрд доларів. Поряд із прогнозованим падінням валового внутрішнього продукту України у 2023 році мінімум на 30-35 відсотків це створює

значні виклики для бізнес-активності громадян. Як наслідок, це сприяє зростанню безробіття, зменшенню доходів найманих працівників та сплачених податків до державного та місцевого бюджетів. Разом з тим місцеві громади серед проблем щодо відбудови та розвитку громад мають відсутність або нестачу комунальних підприємств, які б могли забезпечити виконання робіт та послуг по відновленню інфраструктури та забезпеченню виконання робіт передбачених місцевими планами розвитку. Отже, виходом з цієї ситуації є партнерство держави та бізнесу, а саме публічно-приватне партнерство, якщо ми розглядаємо саме взаємодію органів місцевого самоврядування та бізнесу у досягненні спільної мети – місцевого розвитку та забезпечення добробуту бізнесу і влади.

Для унормування механізму функціонування взаємовідносин між підприємствами приватної форми власності та системою державного управління у 2010 році було прийнято закон України “Про державно-приватне партнерство”, який визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі [2]. Так, в Україні вже працює механізм державно-приватного партнерства, проте потребують удосконалення питання щодо застосування такого партнерства в умовах воєнного стану. Можемо зазначити, що однією з основних причин різкого зниження дохідності суб'єктів господарювання, а в деяких випадках повна втрата контролю чи закриття підприємства, стало неготовність бізнес-структур працювати в умовах війни, неможливість різко переформатуватися та переналаштування на роботу за умов військового стану.

В той же час серед проблем, що заважають бізнесу відновлюватися можна зазначити нестачу фінансових ресурсів у країні, а саме – неплатоспроможність клієнтів, недоступність кредитних коштів і власного капіталу бізнесу тощо. Про це йдеться у дослідженні, проведеному в межах Ініціативи для відновлення економіки України. В процесі опитування представників малого та середнього бізнесу, що проводилось в межах дослідження, 46,1% вказують на непрогнозованість розвитку подій, а 34% – на непередбачуваність дій держави, які можуть погіршити ситуацію для бізнесу. Серед причин, що заважають розвитку бізнесу зазначено також перешкоди з боку регуляторних та/чи фіскальних органів (26,1% респондентів), недоступність кредитних коштів, зокрема програми 3-7-9 (23,0% опитуваних) [5]. Як висновок, можна зазначити, що є велика недовіра бізнесу до владних структур щодо намагань

забезпечити умови розвитку бізнесу в умовах нестабільності та ризику. А відтак, у місцевих органах влади при плануванні перспективного розвитку при визначенні шляхів розвитку є можливість і потреба у залученні бізнесу до цього процесу і таким чином забезпечити розвиток громад, активність бізнесу, а також створення робочих місць, вирішуючи ще не менш важливу соціальну проблему – безробіття.

Партнерство бізнесу і влади – це новий досвід, нові можливості, нові рішення, новий погляд на давно відомі речі, формування нової культури взаємозв'язків у суспільстві. За умови налагодження конструктивної взаємодії влади, громади і бізнесу можемо говорити про соціальне партнерство в управлінні життям суспільства. Зрозуміло, що партнерські відносини не існують у довершеному форматі – їх треба вибудовувати, враховуючи зацікавленості усіх сторін і ймовірні ризики. Однак основою цих відносин є визнання рівноправності й незалежності кожного з учасників. Рівноправність не означає абсолютно однаковий вплив на процеси або внесення рівнозначних ресурсів – ідеться про можливість рівнозначної участі в прийнятті рішень, «гру» в команді за спільними правилами і принципами. З одного боку, це буде вибудовувати взаємну довіру партнерів одне до одного, а з іншого унеможливує конфлікт інтересів.

Розглядаючи процес сталого розвитку громади насамперед маємо на увазі певні зміни у місцевій системі територіальної громади, які призводять до покращення якості життя зараз і в майбутньому, що може забезпечити партнерство інтересів громади, підприємницьких кіл та органів місцевого самоврядування для підвищення добробуту кожного члена громади і всіх загалом. Тому, коли йдеться про планування сталого розвитку у громаді в найкращому його прояві, то в першу чергу слід розуміти, що мова йде про планування місцевого економічного розвитку із орієнтацією на складові: соціальне благополуччя, рівний доступ всіх жителів до публічних послуг, охорони здоров'я, чистоти довкілля, екологічної безпеки та захищеності. При розробці планів сталого місцевого розвитку слід опиратися на певні принципи:

- економічний розвиток створюється бізнесом;
- місцева влада та громадські організації створюють умови для розвитку бізнесу;
- якісні послуги, що надаються місцевою владою громаді та бізнесу, є головним елементом конкурентних переваг;
- ефективне управління містом чи регіоном забезпечується системним менеджментом (планування, організація, мотивація, кон-

троль), місцевими ресурсами, співпрацею зацікавлених осіб та тристороннім партнерством (влада, бізнес, громадськість).

Центр ваги планування розвитку громад поступово переміщується у напрямку таких цілей та дій, як стійкість, довгострокове стратегічне бачення, партнерство, гнучкий порядок планування та розробки комплексних програм розвитку підприємництва, а також спонукання до модернізації через дієве залучення громад. Ключовими характеристиками планування в умовах глобалізації стають технологічні інновації, модернізація робочих місць та змісту праці працівників, а також виникнення внутрішніх місцевих економічних рушійних сил, які базуються на конкуренції місцевих факторних умов інформації творчості та знаннях.

В свою чергу партнерські відносини влади та бізнесу заради досягнення мети сталого розвитку територіальних громад повинні забезпечити дотримання певних правил зі сторони органів місцевого самоврядування, а саме:

- працювати над створенням високотехнологічних робочих місць та залученням продуктивних інвестицій;
- сприяти розвитку та диверсифікації бізнесу;
- розвивати інфраструктуру, впроваджувати енергоефективні технології, оптимізувати транспортні потоки;
- розвивати партнерські стосунки з бізнесом (державно-приватне партнерство), спонукати бізнес до соціальної, екологічної та етичної відповідальності.

Отже, наразі в Україні проблема взаємовідносин влади та бізнесу має вирішуватись враховуючи сучасні непрості умови розвитку. Такі відносини є не настільки розвиненими, як в європейських державах, які також мали соціалістичну систему господарювання. Аналіз розвитку нашої держави за роки незалежності доводить, що основними чинниками цього є ринкові умови господарювання на Україні, які на цей час ще не набули такого високого рівня розвитку, як у країнах з розвинутою економікою. Однією з причин до цього є високий рівень корупції в тому числі й на рівні державних органів влади; високий рівень володарювання монополій на внутрішньому ринку України, що створює перепони для розвитку вільної конкуренції.

Висновки та пропозиції. Стратегічне планування, що включає в себе правильне визначення цілей та шляхів їх здійснення є потужним методом системної діяльності на об'єднання зусиль активної громади, бізнес-спільноти та влади на створення партнерства, що працює в першу чергу над формуванням сприятли-

вого ділового клімату та зростанням конкурентоспроможності для успішного зростання бізнесу та залучення інвестицій з метою вирішення питань, пов'язаних з рівнем життя всіх мешканців громади. Влада та активна громада у цьому сенсі є двигуном формування сприятливих умов для залучення інвестицій та розвитку бізнесу, а сам бізнес є двигуном економічного розвитку. Вважаємо, що такий шлях до економічного зростання громади як державно-приватне партнерство є взаємовигідним як для громади так і для бізнесу. Партнерські відносини органів місцевого самоврядування і бізнесу, щодо планування розвитку території громади вимагають узгодження інтересів цих двох основних інститутів сучасного суспільства та економіки. Державно-приватне партнерство не означає просте вкладання ресурсів. Кожна зі сторін партнерства має власні цілі, вирішує свої конкретні завдання, сторони мають різні мотивації, але результатом співпраці є досягнення мети щодо сталого економічного розвитку громади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко К.А., Шергіна Л.А., Теплюк М.А. Державно-приватне партнерство як механізм реалізації соціально-економічного розвитку регіону в умовах публічного управління. Правові та економічні засади реформування системи органів державної влади і правосуддя в умовах інтеграції до європейської спільноти: проблеми та перспективи : монографія / [Колектив авторів] ; під ред. Г.В. Татаренко. Сєвєродонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. С. 6–18.
2. Про державно-приватне партнерство : Закон України № 2404-VI від 01.07.2010р. URL: <http://www.president.gov.ua>.
3. Пророчук М.В. Результативність взаємодії влади і бізнесу у сфері інфраструктури. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* № 6. 2020. С. 67-72. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/6_2020/13.pdf
4. Сментина Н. В., Фіалковська А. А. Стратегічне планування місцевого розвитку: навч. посіб. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 244 с.
5. Українська правда : електронний журнал, розділ "Економічна правда". URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634/#comments>